

«Αρχιτεκτονική χωρίς καρδιά δεν μπορεί να υπάρξει»

Ο Αλ. Τομπάζης αφηγείται τη ζωή του σε ένα αυτοβιογραφικό κείμενο

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΟΜΠΑΖΗΣ
Η όμορφη καμπιλοπάρδαλη...
 Εκδ. Πατάκη
 Σελ. 214

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ**

«Γιατί, ο παππούς ήταν ποτέ νέος;». Είναι το «αίμμητο», που ρώτησε ο μικρός Αλέξανδρος για τον «παπού», τον Αλέξανδρο Τομπάζη. Και είναι ίσως ο μίτος της Αριάδνης για να ξετυλιχθεί μια αυτοβιογραφική αφήγηση, μια παλινδρομη ανασκόπηση του χθες που φθάνει στο τώρα, και του σήμερα που απλώνεται στο τότε. Ο Αλέξανδρος Τομπάζης, από τους λίγους σύγχρονους Έλληνες αρχιτέκτονες του οποίου το όνομα είναι γνωστό στην κοινή γνώμη, έκανε το βήμα (υποψιάζομαι, όχι εύκολο) να βάλει σε μια σειρά μια πορεία ζωής και δημιουργίας, με έναν τρόπο όχι ορθόδοξο.

Αν υπάρχει κάτι το οποίο πραγματικά θαύμασα διαβάζοντας αυτήν την έντιμη αφήγηση, είναι ο πρώτος ενθουσιασμός και η αβίαστη αγάπη για χίλια δυο πράγματα σε αυτήν την α-

νεξάντλητη ζωή με τα πολλά δώρα. Ο Αλ. Τομπάζης έχει την ικανότητα του στοχασμού ίσως λόγω ιδιοσυγκρασίας, αλλά οπωσδήποτε και λόγω ανατροφής. Λίγοι Έλληνες φέρουν το πρόνομο μιας ανοικτής οικογενειακής κουλτούρας, ανοικτής με την έννοια του κοσμοπολιτισμού επί σειρά γενεών και δεκτικής σε αλλαγές. Γεννημένος στις Ινδίες το 1939, όπου δραστηριοποιείτο ο πατέρας του, ο Αλέξανδρος Τομπάζης έζησε ευτυχισμένα παιδικά χρόνια με την αδελφή του Ιωάννα και με τον πατέρα τους να τους καλλιεργεί τη φαντασία, με το σπιτάκι του κήπου και το εκπληκτικό τρενάκι που είχε φτιάξει με τα κέρια του. Μόνη σκιά, ο πρόωρος θάνατος της μητέρας, της οποίας η φωτογραφία στη σελίδα 85 αποκαλύπτει μια γυναίκα ιδιαίτερα καλλιεργημένη και στοχαστική.

Ίσως, η πατρική παρουσία να έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του Αλέξανδρου Τομπάζη. Ο πατέρας του, σπουδαία και ισορροπημένη προσωπικότητα, είχε ως κόμητη την ορειβάση, την οποία είχε αναγάγει σε τέχνη. Το βιβλίο του για την α-

νάβαση στα Ιμαλάια το 1925 επανεκδόθηκε εκτός εμπορίου από την Alpha Trust το 2007. Η ζωγραφική ήταν η πρώτη αγάπη του Αλέξανδρου Τομπάζη. Αργότερα ήρθε η αρχαιολογία, μετά η αρχιτεκτονική. Αν, σήμερα, ο Αλέξανδρος Τομπάζης έχει καλλιεργήσει στην Ελλάδα την κουλτούρα της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής, είναι ίσως γιατί από παιδί αναζητούσε τον συσχετισμό των πραγμάτων, των όγκων, των χρωμάτων και της επίδρασης του φωτός. Η ενπληκίωση του στην ελληνική αρχιτεκτονική, στις δεκαετίες του 1960 και 1970, συνέβη σε μια συγκυρία θεμελιωδών αλλαγών στην ελληνική κοινωνία. Η αρχιτεκτονική πρόταση του Αλέξανδρου Τομπάζη ήταν μια τομή.

Ως αφήγημα η «Όμορφη Καμπιλοπάρδαλη», ενταγμένο στη θαυμάσια σειρά «Η Κουζίνα του Αρχιτέκτονα», που διευθύνει ο Μισέλ Φαίς για τις εκδόσεις Πατάκη, έχει ως απόσταγμα μια γλυκιά σοφία. Διαβάζεται ευχάριστα και αυτό συνέβη γιατί είναι γεμάτο αλήθεια, χωρίς επιτάχυνση, με μεγάλη απλότητα για πράγματα μεγάλα και ουσιώδη. Ο Τομπάζης έχει ζήσει πολλά, έχει δημιουργήσει και έχει ασφαλώς στοχαστεί πολύ. Μέσα σε 200 και κάτι σελίδες μίλησε για την ουσία μιας πορείας.

Το ιδανικό μου...

Γιατί ο Αλέξανδρος Τομπάζης διάλεξε άραγε αυτόν τον τίτλο; Το εξηγεί ο ίδιος. «Έχω φτιάξει στο νου μου –σαν ιδανικό που θέλω να αγγίξω– την εικόνα μιας όμορφης καμπιλοπάρδαλης. Γιατί έχει τέσσερα πόδια που πατούν στη γη. Δεν πετά, ώστε να προλαβαίνει να αφομοιώσει. Καμιά φορά μπορεί να μοιάζει σαν έχει ακόμα και κάποια αστάθεια. Αλλά πατά σταθερά. Έχει το χρόνο να απορροφή τις ουσίες της γης, τις ανάγκες και την πραγματικότητα, είτε αυτή είναι η λάσπη είτε το ανθοσπάρτο λιβάδι, χωρίς να το ισοπεδώνει με το βάρος της. Παράλληλα, έχει το κεφάλι της ψηλά στον ουρανό. Εκεί βρίσκεται και την τροφή της, δεν έχει ανάγκη να σκύψει. Βλέπει μακριά, έχει όραμα, όπως πρέπει να έχουμε κι εμείς, και η τροφή μας να είναι πιο πνευματική, πιο άυλη. Και, τέλος, κάπου στο μεταξύ έχει και μια καρδιά. Γιατί αρχιτεκτονική χωρίς καρδιά δεν πιστεύω ότι μπορεί να υπάρξει».

Ο Αλ. Τομπάζης, ως νεαρός βοηθός του Κωνσταντίνου Δοξιάδη, την περίοδο 1964-66 (Αρχείο Κων. Α. Δοξιάδη © Ίδρυμα Κωνσταντίνου και Εμμάς Δοξιάδη).